

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی
دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد حسابداری (M.A)

عنوان:

رابطه سطح شفافیت اطلاعات مالی و پایداری سود

استاد راهنما:

دکتر فرزانه حیدرپور

استاد مشاور:

دکتر رضوان حجازی

پژوهشگر :
حلیمه الهی نیا

زمستان ۱۳۹۰

تقدیم به :

وجود نازنین آقا امام زمان (عج)،

پدرم، که وجود پاکش سرشار از محبت است،
مادرم، که دریای صبر ایثارش بی کران است،
همسرم، که پاکی قلب مهربانش سزاوار
ستایش است،
و خواهران و برادران فداکارم که بهترین

همرہان زندگیم بودہ اند

تشر و قدر دانی :

بر خود واجب می دانم از زحمات اساتید محترم:

سرکار خانم دکتر فرزانه حیدر پور (استاد راهنما)

سرکار خانم دکتر رضوان حجازی (استاد مشاور)

جناب آقای دکتر یدالہ تاری وردی (استاد داور)

تشکر نمایم و آرزو می کنم همواره موفق و مؤید باشید.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب حلیمه الهی نیا دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی در رشته حسابداری که در تاریخ ۹۰/۱۰/۲۲ از پایان نامه خود تحت عنوان: رابطه شفافیت اطلاعات مالی و پایداری سود با کسب نمره ۱۹.۲۵ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: حلیمه الهی نیا

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۱۳۹۰/۱۰/۲۲

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم حلیمه الهی نیا از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹.۲۵ بحروف نوزده و بیست و پنج صدم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء

استاد راهنما:

بسمه تعالی

دانشکده اقتصاد و حسابداری

(این چکیده به منظور چاپ در پژوهش نامه دانشگاه تهیه شده است)

نام واحد دانشگاهی: تهران مرکزی	کد واحد: ۱۰۱	کد شناسایی پایان نامه: ۱۰۱۲۱۳۰۱۸۹۲۰۳۵
عنوان پایان نامه: رابطه سطح شفافیت اطلاعات مالی و پایداری سود		
نام و نام خانوادگی دانشجو: حلیمه الهی نیا	تاریخ شروع پایان نامه: ۸۹/۱۲/۲۲	تاریخ اتمام پایان نامه: ۹۰/۱۰/۲۲
شماره دانشجویی: ۸۶۰۰۱۴۲۶۶۰۰	رشته تحصیلی: حسابداری	
استاد / استادان راهنما: دکتر فرزانه حیدرپور		
استاد/استادان مشاور: دکتر رضوان حجازی		
آدرس و شماره تلفن: تهران، پونک، ایرانپارس، کوی طورشمالی، کوچه سبای غربی، پ ۳۳، واحد ۱. تلفن: ۴۴۸۷۴۲۵۱		
چکیده پایان نامه (شامل خلاصه، اهداف، روش های اجرا و نتایج به دست آمده):		
<p>این مطالعه به بررسی رابطه سطح شفافیت اطلاعات مالی و پایداری سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می پردازد. نبود شفافیت کافی در صورتهای مالی میتواند سود را دستخوش تغییرات در صلاحدید مدیران نموده و در نتیجه کیفیت سود و پایداری آن، که عامل مهمی در تصمیم گیری ذینفعان میباشد، کاهش داده و مانع تصمیمات صحیح آنها شود، و منجر به تخصیص نادرست منابع شده و بدین ترتیب سرمایه ها را به سمتی نامعلوم هدایت نموده و اقتصاد را دچار بحران نماید.</p> <p>اطلاعات مربوط به متغیرهای پژوهش، با استفاده از اطلاعات مندرج در صورتهای مالی، یادداشتهای همراه، گزارش هیات مدیره و سایر گزارشهای افشا شده توسط شرکتها جمع آوری و تجزیه تحلیل شد. دوره زمانی از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۸۹ (دوره ۵ ساله) می باشد و تعداد ۱۳۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نمونه مورد مطالعه قرار گرفت. ابتدا با استفاده از معیارهای شفافیت تعیین شده در مدل "بوشمن، پیوتروسکی و اسمیت" (۲۰۰۳)، میزان شفافیت در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران اندازه گیری و سپس با پیروی از شیپر و اولسون (۲۰۰۸) پایداری سود سنجیده شد. برای سنجش پایداری سود روش رگرسیون حداقل مربعات وزنی استفاده شد. پس از اندازه گیری شفافیت اطلاعات شرکت ها و سنجش پایداری سود، همبستگی بین آن ها برای تک تک شرکت ها در کل دوره ۵ ساله و همینطور به صورت سال به سال مورد آزمون قرار گرفت. به این منظور از بسته های نرم افزاری SPSS^{۱۹} و EVIEWS^۷ استفاده شد. نتایج حاصل، بیانگر آن است که در سطح اطمینان ۹۵ درصد، بین میزان شفافیت اطلاعات مالی و پایداری سود رابطه معناداری وجود دارد.</p>		
<p>واژه های کلیدی: معیارهای شفافیت، شفافیت اطلاعات مالی، پایداری سود</p>		

مناسب است
 تاریخ و امضاء: _____
 مناسب نیست

نظر استاد راهنما برای چاپ در پژوهش نامه دانشگاه

فهرست مطالب:

عنوان شماره صفحه

فصل اول: کلیات پژوهش

۲	۱-۱. مقدمه
۳	۲-۱. بیان مساله پژوهش
۴	۳-۱. اهمیت موضوع پژوهش و انگیزه انتخاب آن
۵	۴-۱. اهداف پژوهش
۵	۵-۱. سوالات و فرضیه پژوهش
۵	۶-۱. متغیرهای علمی پژوهش
۸	۷-۱. روش اجرای پژوهش
۸	۸-۱. جمعیت آماری پژوهش
۹	۹-۱. تعداد نمونه و روش نمونه گیری
۹	۱۰-۱. روش گردآوری اطلاعات
۹	۱۱-۱. قلمرو پژوهش
۹	۱-۱۱-۱. قلمرو موضوعی پژوهش
۹	۲-۱۱-۱. قلمرو زمانی پژوهش
۱۰	۳-۱۱-۱. قلمرو مکانی پژوهش
۱۰	۱۲-۱. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۰	۱۳-۱. اصطلاحات و واژه های کلیدی
۱۰	۱۴-۱. چارچوب فصول پژوهش

فصل دوم: چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

۱۳	۱-۲. گفتار اول: شفافیت اطلاعات مالی
۱۳	۱-۱-۲. مقدمه
۱۴	۲-۱-۲. شفافیت و کارایی بازار سرمایه

۱۷ ۳-۱-۲. شفافیت و مسئولیت اجتماعی شرکتها
۱۹ ۴-۱-۲. مفهوم شفافیت
۲۰ ۵-۱-۲. قابلیت دسترسی به اطلاعات
۲۱ ۶-۱-۲. توانایی برقراری ارتباط و وجود جریان ارسال و دریافت اطلاعات
۲۲ ۷-۱-۲. منافع و هزینه های ناشی از افزایش شفافیت
۲۳ ۸-۱-۲. اندازه گیری شفافیت
۲۳ ۹-۱-۲. شاخص CIFAR
۲۴ ۱۰-۱-۲. مدل شفافیت دی پیازا و اکلس
۲۴ ۱۱-۱-۲. مدل شفافیت بوشمن، پیوتروسکی و اسمیت
۲۶ ۱۲-۱-۲. مدل موسسه استاندارد اند پورز
۲۶ ۱۳-۱-۲. نقش شفافیت در بازارهای مالی
۲۶ ۱-۱۳-۱-۲. اثبات بازارهای مالی
۲۷ ۲-۱۳-۱-۲. کارایی تخصیصی در بازارهای مالی
۲۸ ۱۴-۱-۲. مطلوبیت شفافیت
۲۹ ۱۵-۱-۲. محدودیت افشای داوطلبانه اطلاعات و افزایش شفافیت
۳۰ ۱۶-۱-۲. شفافیت در بازارهای نوظهور: ایران
۳۱ ۱۷-۱-۲. موانع و راهکارهای عدم شفافیت بازار سرمایه ایران
۳۵ ۲-۲- گفتار دوم: پایداری سود
۳۵ ۱-۲-۲. مقدمه
۳۶ ۲-۲-۲. مروری بر مفهوم سود و اهمیت آن
۳۷ ۳-۲-۲. سود اقتصادی

۳۷ ۴-۲-۲. مقایسه سود حسابداری و سود اقتصادی
۳۸ ۵-۲-۲. کیفیت سود
۳۹ ۶-۲-۲. کیفیت سود در گزارش مالی
۴۱ ۷-۲-۲. پایداری سود
۴۳ ۸-۲-۲. شفافیت و پایداری سود
۴۶ ۳-۲. گفتار سوم: پیشینه پژوهش
۴۶ ۱-۳-۲. پژوهش‌های انجام گرفته در ارتباط با شفافیت اطلاعات مالی
۴۶ ۱-۱-۳-۲. پژوهش‌های مرتبط با شفافیت اطلاعات مالی در خارج از کشور
۵۱ ۲-۱-۳-۲. پژوهش‌های مرتبط با شفافیت اطلاعات مالی در داخل
۵۳ ۲-۳-۲. پژوهش‌های انجام گرفته در ارتباط با پایداری سود
۵۳ ۱-۲-۳-۲. پژوهش‌های مرتبط با پایداری سود در خارج
۵۶ ۲-۲-۳-۲. پژوهش‌های مرتبط با پایداری سود در داخل

فصل سوم

۶۰ ۱-۳. مقدمه
۶۰ ۲-۳. سوالات و فرضیه پژوهش
۶۱ ۳-۳. متغیرهای پژوهش و نحوه اندازه‌گیری آنها
۶۳ ۴-۳. روش پژوهش
۶۳ ۵-۳. جامعه آماری

۶۳ ۶-۳. روش گردآوری اطلاعات
۶۳ ۸-۳. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۶۴ ۱-۸-۳. آزمون کلموگروف-اسمیونوف
۶۵ ۲-۸-۳. آزمون آنوا (آزمون F)
۶۵ ۳-۸-۳. آمار توصیفی
۶۶ ۴-۸-۳. آزمون وایت
۶۶ ۵-۸-۳. آزمون هاسمن
۶۷ ۶-۸-۳. ترکیب داده های سری های زمانی و مقطعی
۶۸ ۷-۸-۳. آزمون همبستگی

فصل ۴

۷۰ ۱-۴. مقدمه
۷۱ ۲-۴. جداول توصیفی
۷۴ ۳-۴. بررسی نرمال بودن
۷۴ ۱-۳-۴. بررسی فرض نرمال بودن متغیر وابسته
۷۵ ۲-۳-۴. نتایج حاصل از آزمون آنوا (آزمون F)
۷۶ ۴-۴. تجزیه و تحلیل نتایج آزمون مدل پایداری سود
۷۶ ۱-۴-۴. نتایج حاصل از آزمون وایت
۷۷ ۲-۴-۴. آزمون هاسمن
۷۸ ۶-۴. مدل ارزیابی پایداری سود
۸۰ ۶-۴. نتایج آزمون فرضیه

۷-۴. آزمون فرضیه به صورت سال به سال ۸۰

فصل ۵

۱-۵- مقدمه ۸۵

۲-۵- خلاصه پژوهش ۸۶

۳-۵- نتیجه‌گیری ۸۶

۴-۵- مقایسه نتایج فرضیه مورد آزمون با نتایج تحقیقات پیشین ۸۷

۵-۵- پیشنهادهای پژوهشگر ۸۷

۱-۵-۵- پیشنهادهای حاصل از پژوهش ۸۷

۲-۵-۵- سایر پیشنهادها ۸۷

۳-۵-۵- پیشنهاد برای پژوهشهای آتی ۸۸

فهرست جداول:

جدول ۱-۲. نحوه تعریف و اندازه‌گیری کیفیت سود از نظر برخی پژوهشگران ۳۸

جدول ۲-۲. خلاصه برخی پژوهشهای انجام شده و نتایج حاصل از آنها ۴۷

جدول ۴-۱. آمار توصیفی شفافیت اطلاعات ۷۱

جدول ۴-۲. مقادیر متغیرها در سال‌های مورد آزمون ۷۲

جدول ۴-۳. آزمون نرمال بودن متغیر وابسته ۷۴

جدول ۴-۴. آزمون آنوا ۷۵

جدول ۴-۵. نتایج آزمون ناهمسانی واریانس و آیت ۷۷

جدول ۴-۶. نتایج حاصل از آزمون هاسمن	۷۸
جدول ۴-۷. نتایج حاصل از تخمین مدل	۷۸
جدول ۴-۸. نتایج حاصل از آزمون همبستگی اسپیرمن	۷۹
جدول ۴-۹. نتایج تحلیل پانلی	۷۹
جدول ۴-۱۰. آزمون نرمال بودن متغیر وابسته	۸۰
جدول ۴-۱۱. نتایج حاصل از تخمین مدل برای سال ۸۵	۸۱
جدول ۴-۱۲. نتایج حاصل از تخمین مدل برای سال ۸۶	۸۱
جدول ۴-۱۳. نتایج حاصل از تخمین مدل برای سال ۸۷	۸۲
جدول ۴-۱۴. نتایج حاصل از تخمین مدل برای سال ۸۸	۸۲
جدول ۴-۱۵. نتایج حاصل از تخمین مدل برای سال ۸۹	۸۳
نگاره ۴-۱۶ نتایج آزمون پیرسون	۸۳
جدول ۵-۱. خلاصه نتایج آزمون فرضیه ها برای کل سالهای مورد آزمون	۸۷
جدول ۵-۲. خلاصه نتایج آزمون فرضیه ها به صورت سال به سال	۸۷

فهرست نمودارها:

نمودار ۴-۱ ساختار تفاوت میانگین نمرات شفافیت اطلاعات در سالهای متفاوت	۷۶
---	----

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱. مقدمه

تداوم انقلاب صنعتی در اروپای قرن نوزدهم، ایجاد کارخانه های بزرگ و اجرای طرح های عظیم، نیازمند به سرمایه های کلان بود. تامین چنین سرمایه هایی از امکانات مالی یک یا چند سرمایه گذار فراتر بود و از سویی، یک یا چند سرمایه دار نیز آمادگی پذیرفتن خطر تجاری چنین فعالیت بزرگی را نداشتند. از این رو، با بهره گیری از دو دست آورد بزرگ و مفید انقلاب صنعتی، یعنی سازماندهی و همکاری، شرکت هایی شکل گرفت که مسئولیت صاحبان سرمایه آنها محدود به مبلغ سرمایه گذاریشان بود و در قالب چنین مشارکت هایی، سرمایه های کوچک تجهیز گردید و راه حل مناسبی برای تامین سرمایه های کلان و توزیع مخاطرات تجاری فراهم آمد.

سازمان جدید سرمایه، دامنه وظایف حسابداری را گسترده تر کرد و تهیه و ارائه گزارش هایی لازم شد که بتواند سهامداران را از چگونگی اداره سرمایه های آنان ارزیابی عملکرد و سنجش کارایی مدیران و گردانندگان موسسه و بالاخره آینده سرمایه گذاری هایشان مطلع کند. از طرفی، در تداوم این تحول، بازارها معاملات پولی و اعتباری لازم را برای عملیات جاری و سرمایه ای واحدهای اقتصادی فراهم می آورند، متوجه صورت های مالی شرکت ها و سایر واحدهای اقتصادی شدند و در این مسیر، دامنه عملیات حسابداری و گزارشگری مالی گسترش بیشتری یافت.

افزایش موارد استفاده و شمار استفاده کنندگان از اطلاعات مالی واحد های اقتصادی، به دنبال و در تداوم افزایش شمار شرکت های سهامی و توسعه و رونق بازارهای سرمایه و پول، هدف حسابداری را از رفع نیازهای معدودی صاحب سرمایه، به پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی گروه های متعدد ذیحق ذینفع ارتقا داد و به حرفه حسابداری، نقشی اجتماعی بخشید (ارباب سلیمانی، ۱۳۸۴، ۱)

پاسخگویی به نیازهای اطلاعاتی مستلزم وجود اطلاعات شفاف در بازار سرمایه است، بنابراین شفافیت و پاسخگویی وابستگی بسیاری به یکدیگر دارند. اساسا هدف از شفافیت، ایجاد امکان پاسخ خواهی از دولت ها، سازمان های غیر دولتی و شرکت ها در قبال سیاست ها و عملکردشان از سوی شهروندان و افراد ذینفع است. از آنجا که شفافیت به عنوان ابزاری برای تسهیل ارزیابی عملکرد سازمان ها بشمار می رود، از یک سو باید ارائه کنندگان این اطلاعات در قبال عملکردشان پاسخگو باشند و از سوی دیگر جامعه نیز باید قادر باشد تا آنها را مورد پرسش قرار دهد و در مقابل عملکردشان مسئول بداند، از اینرو، شفافیت می تواند ابزاری قوی برای ایجاد اعتماد بین شهروندان یک جامعه بکار گرفته شود.

شفافیت باعث کاهش عدم اطمینان بازار در خصوص تصمیمات آتی قانون گذاران گردیده و در نتیجه قابلیت پیش بینی سیاست های پولی و کارایی بازارهای مالی را افزایش می دهد. نبود اطلاعات شفاف در بازارهای مالی عامل تعیین کننده ای در ورود حجم عظیمی از سرمایه گذاری های خارجی و خروج سریع آنها در صورت بروز بحران به شمار می رود. نبود شفافیت در تصمیم گیری و عدم ارائه منظم اطلاعات مربوط برای پاسخگویی انتظارات خود، قابلیت تغییرپذیری ارزش دارایی ها و سرمایه گذاری ها را افزایش داده و در نتیجه ریسک بالاتری را برای سرمایه گذاری های خود متصور شوند. افزایش ریسک سرمایه گذاری

می تواند باعث افزایش نرخ بازده مورد انتظار و در نتیجه هزینه سرمایه گردد. اما ارائه عمومی و صحیح اطلاعات می تواند مشکلات موجود در این خصوص کاهش دهد. پژوهش های انجام شده نشان می دهد کشورهای که محیط تصمیم گیری شفافی دارند، عملکرد بهتری نیز در بازارهای مالی بین المللی داشته اند (سازمان همکاری های اقتصادی و توسعه^۱، ۲۰۰۴، ۵).

اطلاعات مالی یکی از ارکان مهم جامعه بشری فعلی است. هر یک از استفاده کنندگان متناسب با وضعیت و شرایط موجود خود با دریافت اطلاعات فشرده از سوی شرکت ها تصمیم گیری می کنند. بخش عمده ای از این اطلاعات از طریق سیستم حسابداری تامین می شوند. تقریباً همه استفاده کنندگان برون سازمانی در تلاشند به کمک اطلاعات مالی گزارش شده، سود در چند دوره آتی را پیش بینی کنند. علاوه بر اینکه رقم سود گزارش شده برای سرمایه گذاران مهم است و بر تصمیم های آنها تاثیر دارد، ویژگی های کیفی سود نیز به عنوان یکی از ابعاد اطلاعات سود مورد توجه خاص سرمایه گذاران است. یکی از ویژگی های کیفی سود پایداری سود است که به معنای استمرار سود جاری است.

مدیران شرکت ها بعنوان مباشران سهامداران بشمار می روند، اما سهامداران اطلاعات ناقصی در خصوص نحوه عملکرد شرکت دارند. از اینرو، اطلاعات نقش انکار ناپذیری در کاهش مشکلات مباشرت دارد. شفافیت و افشای مناسب که باعث کاهش عدم تقارن اطلاعات می شود، به عنوان جزئی جدایی ناپذیر از نظام راهبردی شرکت ها به شمار می رود. از اینرو، براساس پژوهش های انجام شده، شرکت هایی که شفافیت بیشتری داشته اند، بیشتر از شرکت های دیگر در بازار ارزشگذاری شده اند (هرمالین و ویسباخ^۲، ۲۰۰۷، ۳).

تخصیص بهینه منابع سرمایه ای در بازار سرمایه زمانی اتفاق می افتد که فعالان بازار اطلاعات معتبر، قابل اتکا، بی طرف و منصفانه ای در خصوص آثار اقتصادی معاملات در اختیار داشته باشند. آنچه استفاده کنندگان از اطلاعات در پی آن هستند، به افزایش اطمینان منجر نمی شود، بلکه شفافیت اطلاعات است که عدم اطمینان را کاهش می دهد. کاهش عدم اطمینان موجب کاهش بازده مورد انتظار و در نتیجه هزینه سرمایه خواهد شد که می تواند شرکت ها را برای رشد، توسعه و بهبود مداوم یاری نماید.

۲-۱. بیان مسئله پژوهش

در جوامع مردم سالار دسترسی به اطلاعات شفاف یکی از حقوق اصلی افراد بشمار می رود. شهروندان حق دارند در مورد تصمیمات مباشرانشان (دولت ها و نهادهای عمومی) و مبانی این تصمیمات اطلاعات کافی داشته باشند. علاوه بر این، اطلاعات عامل مهمی برای توسعه روابط انسانی نیز به شمار می رود، زیرا می تواند انگیزه های لازم را برای توزیع عادلانه منافع حاصل از رشد اقتصادی و جلوگیری از استفاده انحصاری از این منافع توسط یک گروه برگزیده ایجاد نماید.

اطلاعات مایه حیات بازارهای سرمایه است سرمایه گذاران به اطلاعاتی که از سوی شرکت ها منتشر می شود تکیه می کنند آنان به اطلاعات کامل، به موقع و در قالب هایی که به راحتی قابل تجزیه و تحلیل باشد نیاز دارند. هر قدر تسهیم اطلاعات در جوامع بیشتر باشد، امکان اتخاذ تصمیمات آگاهانه و پاسخگویی بخش خصوصی و دولتی در مورد چگونگی تحصیل و مصرف منابع بیشتر می شود و امکان رشد فساد کاهش می یابد. بنابراین یکی از الزامات رقابت سالم دسترسی همه مشارکت کنندگان بازار به اطلاعات شفاف است. از این جهت میتوان

^۱ Organization Economic Co-operation and Development(OECD)

^۲ - Hermalin & Weisbach

شفافیت اطلاعات را پدیده ای اجتماعی دانست که بر روابط اجتماعی متقابل افراد در بازار به شدت اثر می گذارد. شفافیت را می توان سادگی و سهولت تحلیل معنادار فعالیت های شرکت و بنیاد های اقتصادی آن توسط فرد خارج از شرکت تعریف کرد. به عبارتی شفافیت منعکس کننده این مطلب است که آیا سرمایه گذاران تصویری واقعی از آنچه واقعاً در داخل شرکت روی می دهد دارند یا خیر؟ از بازارهای مهم فعال در بخش خصوصی بازار سرمایه می باشد که اطلاعات شفاف بر عملکرد آن به شدت موثر است. نقصان اطلاعات باعث افزایش هزینه مبادلات و ناتوانی بازار در تخصیص بهینه منابع می شود. وجود اطلاعات شفاف در بازار سرمایه نقشی موثر در کاهش هزینه اطلاعات و مبادلات دارد. اهمیت دسترسی به اطلاعات جهت اتخاذ تصمیمات منطقی و صحیح به حدی است که در جوامع دموکراتیک شفافیت اطلاعات و امکان دسترسی به آن را در شمار حقوق بشر در نظر می گیرند، بطور کلی مطالعات نشان می دهد که افشا و شفافیت بیشتر منافع بیشتری برای شرکت ها به دنبال خواهد داشت: سرمایه گذاری بلند مدت تر از سوی سرمایه گذاران، افزایش تعداد تحلیل گران سهام شرکت، بهبود دسترسی به سرمایه جدید، هزینه سرمایه کمتر، مدیریت معتبرتر و مسئول تر و نهایتاً قیمت سهام بالاتر و منفعت سهامداران (تجویدی، ۱۳۸۷، ۳۵).

همچنین نبود شفافیت کافی در صورت های مالی می تواند سود را دستخوش تغییرات در صلاحدید مدیران نموده و در نتیجه کیفیت سود و پایداری آن که عامل مهمی در تصمیم گیری ذینفعان می باشد، کاهش داده و مانع تصمیمات صحیح آنها شود، و منجر به تخصیص نادرست منابع شده و بدین ترتیب سرمایه ها را به سمتی نامعلوم هدایت نموده و اقتصاد را دچار بحران نماید.

این مطالعه، کمک به تعیین مواردی می کند که باعث ترفیع شفافیت اطلاعات مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس شود. این پژوهش پس از ارزیابی سطح شفافیت اطلاعات مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به بررسی ارتباط آن با پایداری سود شرکت ها می پردازد.

۳-۱. اهمیت موضوع پژوهش و انگیزه انتخاب آن

تجربه نشان می دهد که حتی در کشورهایی که فرهنگ حساب دهبی و حساب خواهی و مقررات گزارشگری از انضباط خاصی برخوردار است، مقررات نظارتی بر کار هیات مدیره و حسابرسان بشدت اعمال و بهترین و جامع ترین اطلاعات مالی منتشر می گردد؛ به رغم وجود انواع و اقسام نظارت ها باز هم مدیران در پشت صورت های مالی حسابرسی شده انواع و اقسام تقلب ها از جمله برداشتن پاداش، حقوق غیر موجه، استفاده از معاملات در شرکت های فرعی و غیره، را مرتکب می شود. معاملات سهام متعلق به مدیران و افراد فامیل آنها در مقاطع مختلف حداکثر استفاده را برده و در نهایت یک شرکت ورشکسته را به ظاهر خوب حفظ کرده که با اولین تلنگر فرو می پاشد (هشی، ۱۳۸۱، ۹۳).

در دهه گذشته، بازار های مالی ملی و بین المللی دچار بحران مالی فراوانی شده اند. یک دلیل برای وجود این بحران ها عدم وجود اطلاعات مالی شفاف و کافی است در محیط پر تلاطم امروزی، بسیاری از سرمایه گذاران بر اهمیت شفاف سازی اطلاعات در در استراتژی های خود توجه دارند. فقدان اطلاعات و یا عدم اطمینان درباره آنها، امروزه تبدیل به یک مشکل اساسی در بازارهای مالی شده است. گزارشگری متقلبانه آن چیزی است که باعث ورشکستگی

شرکت های انرون^۱ و وردکام^۲ در آستانه ورود به قرن بیست و یک میلادی بود و موجب ورود آمدن شوک شدید به بازارهای سرمایه آمریکا گردید.

بازارهای سرمایه دنیا، امروز بر این موضوع اتفاق نظر دارند که شفافیت از مهمترین راه های پیشگیری از فساد است و ارایه اطلاعات تحریف شده، غالباً با هدف انجام اعمال غیر قانونی صورت می گیرد. با این حال عملی ساختن اصلاحات مرتبط با شفافیت در عالم واقع دارای شواهد چشمگیری نیست و به نظر می رسد فاصله انتظاراتی با اهمیتی بین مفاهیم نظری بایبشرف و گردآوری شواهد تجربی در مورد شفافیت وجود دارد. حتی در کشورهای توسعه یافته و جوامع آزاد نیز نقصان شفافیت در حاکمیت و امور مالی مشهود است.

در ایران ضوابط افشا و ارائه اطلاعات به عموم از طریق استانداردهای حسابداری و دستورالعمل های سازمان بورس اوراق بهادار تعیین می گردد. نتایج این پژوهش می تواند میزان موفقیت این ضوابط را در ایجاد و افزایش شفافیت مورد بررسی قرار دهد. در نتیجه می تواند از سوی محققین، قانون گذاران بازار سرمایه، استانداردهاگذاران و نیز تحلیل گران مالی در تنظیم قوانین، مقررات و راهکارهای بهبود شفافیت مورد توجه قرار گیرد.

در این پژوهش وضعیت و جایگاه شفافیت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بررسی قرار خواهد گرفت و میزان شفافیت، مورد آزمون قرار می گیرد و رابطه آن با پایداری سود شرکت ها سنجیده می شود.

۴-۱. اهداف پژوهش

هدف از انجام این پژوهش تعیین میزان شفافیت اطلاعات ارائه شده شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار با استفاده از چارچوب بوشمن پتروسکی و اسمیت^۳ و سپس تعیین ارتباط میزان شفافیت شرکت های بررسی شده با پایداری سودشان می باشد.

۵-۱. سوالات و فرضیه پژوهش

در این مطالعه پژوهشگر در پی آن است که بیابد، آیا میزان شفافیت اطلاعات مالی با پایداری سود رابطه دارد؟

فرضیه پژوهش حدس بخردانه در رابطه با دو یا چند متغیر پژوهش است که ترجیحاً جهت دار است یعنی رابطه مشخصی را بین دو یا چند متغیر بیان می کند، بر این اساس فرضیه زیر تدوین گردیده است (حافظ نیا، ۱۳۸۱، ۱۰۱).

بین سطح شفافیت اطلاعات مالی و پایداری سود رابطه وجود دارد.

۶-۱. متغیرهای علمی پژوهش

متغیرهای این پژوهش عبارتند از شفافیت اطلاعات مالی و پایداری سود.

برای سنجش شفافیت از چارچوب بوشمن، پتروسکی و اسمیت (۲۰۰۳) استفاده می شود:

^۱ Enron

^۲ Worldcom

^۳ - Bushman, Piotrosk., and Smith

بوشمن، پتروسکی و اسمیت چارچوبی برای فرضیه سازی و اندازه گیری شفافیت در سطح کشورها بنا کرده اند. در این چارچوب شفافیت شرکتی از سه بخش گزارشگری شرکت ها (اختیاری و اجباری)، انتشار اطلاعات از طریق مطبوعات و رسانه های گروهی و تحصیل اطلاعات به صورت انفرادی از طریق ارتباط با تحلیل گران مالی، سرمایه گذاران نهادی و سایر افراد درون سازمانی تشکیل شده است.

معیارهای پیشنهادی آنها برای سنجش این عوامل به شرح زیر است:

۱ - گزارشگری شرکت ها:

افشای اطلاعات حسابداری (شامل: سرمایه گذاری های بلند مدت، پژوهش و توسعه، مخارج سرمایه ای، گزارشگری بخش ها، شرکت های تابعه وابسته و ...)، افشای اطلاعات مربوط به نظام راهبردی شرکت ها (شامل: افشای نام و درصد مالکیت سهامداران عمده، معرفی مدیران، معرفی اعضای هیأت مدیره و شرکت های وابسته، حقوق و مزایای اعضای هیأت مدیره و مدیران، سهام متعلق به مدیران و کارکنان)، به موقع بودن افشای اطلاعات (شامل: تعداد دفعات گزارشگری، مسائل مهم حسابداری افشا شده در گزارش های میاندوره ای، ارائه اطلاعات تلفیقی در گزارش های میاندوره ای و افشای وقایع بعد از تاریخ ترازنامه)، رویه های حسابداری، اعتباربخشی به اطلاعات افشاء شده.

۲ - انتشار اطلاعات:

میزان (درجه) دسترسی به رسانه های گروهی (تعداد روزنامه ها و شبکه های تلویزیونی در ۱۰۰۰ نفر) و مالکیت رسانه های گروهی.

۳ - تحصیل اطلاعات به صورت انفرادی:

گزارش مستقیم اطلاعات خصوصی (تعداد تحلیل گران شرکت ها)، انتقال غیر مستقیم اطلاعات نسبت به تحصیل (خرید) اطلاعات با ارزش (وجود و گستردگی سرمایه گذاران نهادی و قوانین و مقررات مربوط به استفاده از اطلاعات درونی) (خالقی مقدم و خالقی، ۱۳۸۷، ۳۹).

اکنون پرسش این است که برای اندازه گیری شفافیت در بازار ایران از کدام متغیرها استفاده کنیم؟ در تعریف ارائه شده برای شفافیت بر " جریان بموقع و قابل اتکا اطلاعات" و "در دسترس" بودن آن برای ذینفعان تاکید شده است. در نتیجه متغیرهایی که برای اندازه گیری عناصر اول و دوم شفافیت (که توسط بوشمن، پیوتروسکی و اسمیت پیشنهاد شده اند) در این بخش ارائه شده که برای اندازه گیری شفافیت مناسب هستند. از آنجا که تحلیل گران مالی در بازار ایران بسیار اندک هستند، امکان اندازه گیری قابل اتکا متغیرهای مرتبط به سومین عنصر شفافیت در ایران با محدودیت مواجه است (تجویدی، ۱۳۸۷، ۳۸).

به همین منظور از اطلاعات مالی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، از اقلام اطلاعاتی زیر استفاده خواهد شد: